

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

надзвичайного стану» : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса, 9 грудня 2022 року). Одеса : ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА», 09.12.2022. – 214 с. – С. 12–15.

3. Recommendation CM/Rec(2023)2 of the Committee of Ministers to member States on rights, services and support for victims of crime. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/victims-of-crime-committee-of-ministers-recommendation-aims-to-ensure-their-access-to-justice>
4. Кузніченко С. О. Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель : моногр. Одеса : ОДУВС, 2011, 323 с.
5. Конвенція ООН з морського права. Текст. URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_r.pdf
6. Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on asset recovery and confiscation Brussels, 25.5.2022COM(2022) 245 final 2022/0167(COD). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0245>
7. Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures Brussels, 2.12.2022 COM(2022) 684 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022PC0684>

Ключові слова: рівність, режим правового регулювання, кримінальні засоби, євро-інтеграція, санкції.

Key words: equality, legal regulation regime, criminal remedies, European integration, sanctions.

КОЗАЧЕНКО ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального права
та інших кримінально-правових дисциплін
Миколаївського навчально-наукового інституту права,
доктор юридичних наук, професор*

ЗМІСТ ТА ВЛАСТИВОСТІ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ

Статистичні показники застосування обмежувальних заходів (у 2021 р. – 18, а у 2022 р. – 29) судами України переконують в тому, що при загальній значній кількості виявлених фактів вчинення кримінально протиправного домашнього насильства (у 2021 р. – 2432, в той час як у 2022 р. – 1498) випадки застосування даного виду кримінально-правових заходів не відіграють тієї ролі, яку повинні відігравати. Представляється, що це не в останню чергу пов'язано з недостатньою теоретичною розробленістю проблеми визначення змістовних ознак та нормативно закріплених властивостей обмежувальних заходів.

Загалом, під обмежувальними заходами слід розуміти передбачений кримінальним законом особливий вид примусових кримінально-правових заходів, які мають додатковий до покарання (крім

позбавлення волі) та інших кримінально-правових заходів заохочувального впливу, та строковий характер, що призначаються судом у випадку вчинення повнолітньою особою кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім (фізичним, сексуальним, психологічним або економічним) насильством.

На підставі авторського визначення обмежувальних заходів можна зробити висновок про існування цілої низки змістовних ознак, серед яких слід виділити наступні.

По-перше, обмежувальні заходи виступають особливим видом кримінально-правових заходів. Кримінально-правовий захід слід розглядати в якості базової форми, субстрату кримінально-правового впливу в його матеріальному вираженні. Під кримінально-правовим заходом слід розуміти систему прийомів і способів здійснення примусового та реабілітаційно-заохочувального впливу держави на кримінальні практики (кримінальні правопорушення, об'єктивно протиправні діяння, зловживання правом) та правомірну постзлочинну поведінку, який здійснюється на підставі закону, детермінованого культурним середовищем, що склалося в конкретно-історичних умовах розвитку суспільства [1, с. 33]. Відповідно, будь-який кримінально-правовий захід уособлює збалансування закладеного в ньому примусового та заохочувального потенціалу, шляхом поєднання прийому і способів здійснення кримінально-правового впливу. Домінування того або іншого способу правового впливу (примус або заохочення) створює підстави для виділення в межах системи кримінально-правових заходів примусових (покарання, судимість) або заохочувальних (звільнення від призначення покарання, звільнення від відбування покарання) кримінально-правових заходів. У свою чергу прийом кримінально-правового впливу, який уособлює той або інший вид (підвид) [2] кримінально-правового заходу відображає унікальні, специфічні ознаки, які притаманні кожному окремому заходу.

По-друге, обмежувальні заходи представляють особою один з видів примусових кримінально-правових заходів, оскільки застосовуються індиферентно щодо бажання особи бути підданою певному впливу, перелік яких передбачений ст. 91-1 КК України. Зокрема кримінальним законом передбачені наступні обов'язки, що можуть покладатися на правопорушника:

- 1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;

- 2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;

- 3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

- 4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

5) направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.

Однак змістовно вказані обов'язки слід вважати підвидами обмежувальних кримінально-правових заходів які є видом, кожному з яких притаманні всі ознаки та властивості кримінально-правового заходу.

По-третє, обмежувальні заходи застосовуються у випадку вчинення повнолітньою особою кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством. Відповідно до положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 року під домашнім насильством слід розуміти дію або бездіяльність, пов'язану з вчиненням фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства в сім'ї, в межах місця проживання родичів, теперішнього або колишнього подружжя, осіб, які не мають офіційних шлюбних або родинних відносин або погрози вчинення таких дій.

По-четверте, обмежувальні заходи мають виключно додатковий характер, тобто вони застосовуються виключно разом з іншими видами кримінально-правових заходів і не можуть застосовуватися самостійно. При цьому слід враховувати, що вони є додатковими як при застосуванні примусових кримінально-правових заходів у виді покарання (за виключенням позбавлення волі відповідно до ч. 1 ст. 91-1 КК України), так і заохочувальних кримінально-правових заходів у виді звільнення від кримінальної відповідальності або від покарання та його відбування.

По-п'яте, обмежувальні заходи мають строковий характер. Законом визначається, що з врахуванням інтересів потерпілого строк застосування одного або декількох обмежувальних заходів одночасно визначається в межах від 1 до 3 місяців, з можливістю його продовження, але на строк не більше 12 місяців.

По-шосте, рішення про застосування обмежувального заходу приймається виключно в судовому порядку.

Одночасно із змістовними ознаками можуть бути виділені властивості обмежувальних заходів, які доцільно поділяти на ті, що мають об'єктивний, та ті, яким притаманний суб'єктивний характер [3, с. 452–459].

Якщо виходити з того, що метою застосування кримінально-правових заходів слід вважати соціальну справедливість, яка відновлюється застосуванням примусових кримінально-правових заходів [4], до цілей застосування обмежувальних заходів слід віднести наступні:

1. Попередження з боку особи, яка схильна до домашнього насильства, про що свідчать обставини вчиненого кримінального правопорушення, можливості вчинити новий злочин.

2. Надання необхідної медичної або психологічної допомоги в межах виконання програми для кривдників або апробаційної програми.

І хоча переважна більшість обмежувальних заходів пов'язана з покладанням додаткових обов'язків або заборон, вони не можуть розглядатися в якості кари [5, с. 46] за вчинення кримінального правопорушення.

В свою чергу, підставами застосування обмежувальних заходів, ще однієї об'єктивної їх властивості, є вчинення кримінального правопорушення, яке супроводжується застосуванням до потерпілої особи домашнього насильства. Таким чином, питання щодо застосування обмежувальних заходів повинно вирішуватись в наступних випадках:

1. При кваліфікації кримінально протиправного діяння за ст. 126-1 КК України «Домашнє насильство».

2. Якщо конструктивні ознаки основного складу кримінального правопорушення передбачають застосування насильства і воно має ознаки домашнього, тобто вчиняється щодо родичів, теперішнього або колишнього подружжя або осіб, які не мають офіційних родинних або шлюбних відносин, але проживають з потерпілою особою або загрозою застосування такого насильства. Зокрема це діяння, передбачені п. 10 ст. 115, ч. 1 статей 116, 121, 152 КК України тощо.

3. Якщо встановлені ознаки кваліфікованого складу кримінального правопорушення, що характеризується застосуванням того або іншого виду насильства (фізичне, сексуальне, психологічне, економічне). Наприклад, це діяння передбачені ч. 2 статей 152, 153, 154 КК України тощо.

4. У випадку доведення наявності обтяжувальної обставини, передбаченої п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК України.

Серед суб'єктивних властивостей особливої уваги потребують суб'єкт застосування обмежувальних заходів та порядок їх застосування.

Суб'єктом застосування обмежувальних заходів виступає фізична осудна особа, яка формально (при винесення обвинувального вироку) або опосередковано (при звільненні особи від кримінальної відповідальності) визнана винною у вчинення кримінального правопорушення з використанням домашнього насильства і яка досягла повноліття на момент вчинення домашнього насильства.

Процесуальна складова виражається в прийнятті рішення про застосування обмежувальних заходів на засадах судового розгляду з відображенням рішення про застосування у вирокі або ухвалі суду, при чому останній, приймаючи відповідне рішення, повинен виходити виключно з інтересів потерпілої особи. Суд не розглядає питання про застосування обмежувальних заходів у випадку призначення особі покарання у виді позбавлення волі з реальним його відбуттям. Якщо суд призначив позбавлення волі і вирішив звільнити особу від покарання або його відбування, то він зобов'язаний розглянути питання про застосування обмежувальних заходів – одного або декількох, необхідних для досягнення цілей кримінально-правового впливу.

Таким чином, змістовні ознаки обмежувальних заходів, їх об'єктивні та суб'єктивні властивості забезпечують належне розуміння даного виду кримінально-правових заходів як в процесі теоретичного осмислення, так і в практиці їх застосування.

Список використаних джерел:

1. Козаченко О. Ознаки та властивості кримінально-правових заходів примусового та заохочувального впливу. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / за ред. проф. О. В. Козаченка, проф. Є. Л. Стрельцова. Миколаїв : Іліон, 2016. С. 31–51.

2. Oleksandr V. Kozachenko, Olesia K. Vasyliaka, Larysa V. Chornozub, Olga M. Musychenko. Taxonomy of compulsory and incentive legal consequences (legal measures) of committing illegal acts. *Cuestiones Políticas*. Vol. 38. № 67 (2020). Especial (2da parte). 2020. P. 151–168.
3. Kozachenko O., Sotula O., Biblenko V., Giulyakov K., & Bereznikov O. Transcendental anthropology and the substrate of criminal-legal influence. *Cuestiones Políticas*, Vol. 39. № 68 (2021). P. 441–462.
4. Козаченко О. В., Мусиченко О. М. Культуро-антропологічний вимір справедливості кримінально-правового впливу: світові здобутки та національні надбання. Гуманітарний дискурс: політика, управління, влада : колективна монографія / за заг. ред. О. А. Івакіна, І. В. Шамши, Д. В. Яковлева. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2015, С. 120–135.
5. Козаченко О., Мелкіян М. Поняття та властивості покарання на засадах культуро-антропологічної методології. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. Вип. 2. Херсон, 2019. С. 44–49.

Ключові слова: кримінально-правовий захід, обмежувальні заходи, змістовні ознаки, властивості обмежувальних заходів.

Key words: criminal law measure, restrictive measures, substantive features, properties of restrictive measures.

АБАКІНА-ПЛЯВСЬКА ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА

Збройна агресія Російської Федерації викликала стрімку зміну, адаптацію та трансформацію окремих явищ в суспільстві. Одним із яких став значний безперервний потік гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та активність великої кількості благодійних організацій. З метою пришвидшення та спрощення процесу транспортування гуманітарних вантажів із закордону до законодавства, в першу чергу, до податкового, було внесено ряд змін, які звільнили гуманітарні вантажі від податків та мита, та, водночас, спростили процедуру визнання соціально значущих товарів гуманітарною допомогою.

Така ситуація викликала реакцію правопорушників, а саме: все частіше почали виявлятися випадки використання товарів гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку. Така ситуація вимагала якнайшвидшої відповідної та належної реакції з боку держави. Така реакція послідувала у вигляді прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» [1], яким чинний КК України було доповнено зазначеної кримінальною

СЕКЦІЯ 20

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Коломієць Юлія Юріївна Угода про визнання винуватості для корупціонерів	165
Стрельцов Євген Львович Догми кримінального права воєнного стану	168
Мирошниченко Наталія Анатоліївна Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	172
Туляков Вячеслав Олексійович Принцип рівності та режими кримінально-правового регулювання	175
Козаченко Олександр Васильович Зміст та властивості обмежувальних заходів	181
Абакіна-Пілявська Людмила Миколаївна Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану: новели законодавства	185
Берш Анастасія Яковлівна Психічний стан військовослужбовців під час вчинення кримінального правопорушення як підстава визнання їх обмежено осудними	188
Василяка Олеся Костянтинівна Штраф чи позбавлення волі за незаконне перетинання кордону військовозобов'язаними?	191
Горбачова Ірина Михайлівна Угода про примирення та визнання винуватості: уникнення покарання чи засіб заохочення	194
Гуменюк Віталій Васильович Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям	197
Гуртовенко Олег Леонтійович Меметична теорія кримінально-протиправної поведінки та кримінальне право: постановка питання	201
Іванова Вероніка Петрівна Кримінально-правовий захист конституційних (основних) прав і свобод людини і громадянина	205
Камінський Петро Валерійович Окремі питання криміналізації примушування до шлюбу	208
Колодін Денис Олексійович До питання кримінально-правового регулювання захисту виборчих прав громадян	211